

4054. - Prawo 866.1872 III 42

DZIEŁKO

Prawodawstwa Cywilnego

w materyach Prawa ważnych i trudnych

przez

jednego z Członków Sądu Appellacyjnego

A. S.

napisane na pożytek dla publiczności

a przytém

na dochód Instytutu ubogich, własnym piszącego
kosztem do druku podane.

*Sprzedać się w Szpitalu ubogich przy ulicy Krako-
wskie Przedmieście po zł. 2.*

W A R S Z A W A

w Drukarni Jego Ces. Król. Mci Rządowéy

1 8 2 2.

Wolno drukować
w Warszawie d. 28. Czerwca 1822.

Radca Stanu
Dyrektor Jlny wychowania publ.
J. K. Szaniawski.

167743

Pismo to nie jest dla tych, którzy naukę prawa gruntownie posiadają i prócz tego przez odczytanie różnych dzieł klassycznych, z Kodexem Cywilnym w tém tu Królestwie obowiązującym, dokładnie są obeznani; pozostaie ieszcze wielu innych w gronie publiczności, nie będących tak usposobionemi, których to interessuie, a którym przez samo artykularne odczytanie tegoż Kodexu z trudnością przychodzi zgłębić i doysć prawdziwéy dzielności i mocy tego Prawodawstwa cywilnego, zwłaszcza w materyach ważnych a przytém trudnych, przez co z łatwością podpaść można mylnemu tłómaczeniu, i zastósowaniu onegoż do wypadku iakowego.

Część tego Prawodawstwa, o spadku — o gatunku spadku — o reprezentacyi — o transmissyi spadku — o różnicy między iednóm a drugim — o skutkach tych, i o różnych wypadkach, jest iedna z ważnych, trudnych i wielce interessująca — Co wszystko sposobem wyjaśniającym i łatwym do pojęcia okazaniem będzie — i tak

Co się dotycze nasamprzód reprezentacyi w spadku, prawo reprezentacyi jest istotném prawem natury, uzasadnioném na wrodzonéy rodzicielskiéy miłości ku swym dzieciom i potomkom — Prawodawstwo Rzymskie, z którego wielu innych narodów ustawy cywilne swój początek biorą, prawo reprezentacyi więcéy ograniczało, niż kodex Francuzki, bo nie rozciągało w linii ubocznej daléy, iak tylko do dzieci zmarłych braci, gdy tem czasem kodex cywilny Francuzki, też pra-

wo rozciąga na zstępnych i dalszych zstępnych w téy linii, na dół idący, przez wszystkie stopnie nieskończenie, iak to poniżej okaże się — a kodex Austryacki w tém względzie prawa jeszcze bardziéy to rozciąga, gdyż w każdej linii wstępnéy zarówno do spadku przypuszcza n. p. do trzeciéy linii przychodzą: dziadowie i baby wraz z ich rodzeństwem i ich potomkami. — Z pomiędzy piszących dzieł prawnych, *Delvincourt* professor prawa kurs tegoż kodexu cywilnego w Paryżu dający, w edycyi czwartéy swego dzieła z roku 1819 wydanego, z przydanemi do tego nowemi uwagami, i notatami, naydokładniéy tę materyą sposobem naukowym wyjaśnił, i różne zachodzić mogące przypadki poniżej umieszczone rozwiązał.

Spadek iak wiadomo iest dwoiaki: ieden z samego prawa, drugi z testa-

mentu; o pierwszym tu jest mowa, który znowu jest w porządku idący, czyli regularny, i nieregularny, w miarę stosunku w jakim kto zostawał ze swoim spadkodawcą —; do spadku porządkowego, czyli regularnego, należą zstępni z swoimi potomkami, wstępni, i uboczni, w myśl art. 731 kodexu cywilnego; do spadku zaś nieporządkowego, czyli nieregularnego, należą dzieci naturalne, małżonek, i Fiscus, w myśl art. 756 kod. cyw. i następujących artykułów — niemniéy podług dodatkowego teraz uchwalonego prawa we Francyi, co nas obowiązywać nie może, do tego gatunku spadku, przynależy także szpital pod różnemi względami, z powodu dzieci tamże zmarłych — Spadek jak wiadomo, swój początek bierze ze śmiercią zesłego z tego świata, naturalnie lub cywilnie, lub też domniemanym spo-

sobem, stósownie do art. 718 do 722 kodexu cywilnego —. W spadku regularnym; prawo reprezentacyi czyli zastępstwo ma miejsce w linii prosto spadaiący nieskończenie na zstępnych iak uczy art. 740 kodexu cywilnego; w nieregularnym, zaś także ma miejsce, iak to poniżej okazaniem zostanie na rzecz dzieci naturalnych, lecz nie z cudzołóstwa lub kazirodztwa spłodzonych. Powtóre w linii uboczney na korzyść iedynie dzieci, i ich dalszych zstępnych potomków braci i siostr zmarłego brata lub siostry, stósownie do art. 742. kod. cyw. Nakoniec potrzebie w tymże spadku nieregularnym, na korzyść dzieci lub ich zstępnych w przypadku poprzezdaiący śmierci dziecięcia naturalnego, stósownie do art. 759 koddexu cywilnego.

Lecz nietylko na mocy tego prawa

reprezentacji, przystępuje się do obięcia spadku, jest obok jeszcze inne prawo spadku z jednego źródła wypływające, mocą którego przystępuje się do spadku bez reprezentacji, wprost od swego naczelnika (a suo stipite) przez transmissie prawem dziedzictwa. Cóż więc jest reprezentacja? jakie iéy prawne skutki? w których przypadkach ma miejsce? co jest transmissya? i jaka różnica między iedném a drugim prawem spadku? jakie pomiędzy temi zachodzić mogące wypadki? jakie prawa i zobowiązania współdziedziców, tak względem siebie, iakoteż innych? to wszystko jest przedmiotem nienieyszego pisma.

Reprezentacja nadaie zstępnemu, lub zstępnym, dziedzicom, to jest dzieciom lub ich potomkom, prawo do tego spadku, które to prawo miałby ten kogo zstępnii reprezentują, gdyby był

przeżył swego spadkodawcę — Re-
prezentacya zatém, którey definicya
w art. 739. kod. cyw. wziętą iest z ko-
dexu Justiniana „*že jus representatio-
nis est juris fictio, quâ gradu remotior
heres, subintrat in gradum proximio-
ris*” iest nie zmyślenie fictio, ale isto-
tném prawem natury, iak wyžéy o tém
się powiedziało, wstąpienia dziedzica
prawego lub iego zstępnych przez
zastępstwo w ten sam stopień, w te
same mieysce, do tego samego prawa,
które zastąpiony miałby, gdyby w cza-
sie otwarcia spadku został przy życiu;
reprezentacya ta pochodzi z porządku
naturalnego, z przyczyny naturalnéy,
dla miłości wrodzonéy tego, który
nie chciałby od spadku mieć wyiętych
z sobą krwią połączonych, iako to: swe
dzieci — wnuków i dalszych potom-
ków — i w iakimkolwiek stopniu
znaydowałby się zstępny w linii pro-

stęy na dół idącey, może przyiść do spadku nayodleglejszego swego reprezentowanego.

Z téy definicyi prawa reprezentacyi wypływaią następuiące skutki prawne:

1. Ze reprezentacya czyli zastępstwo ma miejsce w linii zstępney, to jest w linii prosto spadaiącey, nieskończenie podług art. 740 kod. cyw. wyiąwszy iak niżey okaza-ném będzie w linii uboczney.

2. W spadku reprezentacyinym wypada, aby osoba zastąpioną bydz maiąca, przed otwarciem spadku na nią przypadaiącego, umarłą była, czy to naturalnie, czyli też cywilnie, inaczey nie byłoby reprezentacyi, bo żyącego reprezentować nie można, i gdyby ta osoba o której jest mowa po otwarciu spadku umarła, nie

byłoby już miejsca reprezentacyi, lecz tylko transmissyi.

3. Jeżeli dziedzic w pierwszym stopniu, to jest ten, który z porządku prawa do spadku przychodzi, zrzekł by się swego prawa spadku, i miałby w tym samym stopniu swego współdziedzica, tedy wiadomo że w myśl art. 786. Kod. cyw. część zrzekającego się, przyrasta na korzyść współdziedzica lub współdziedziców, które to przyrastanie (*accroissement*) znajdzie miejsce na korzyść iedynie tych, którzy się znajdują w téj saméj linii, i tego samego szczepu; jeżeliby zaś zrzekający się sam ieden zostawał w tym stopniu, i nie miał współdziedzica, prawo spadku zrzekającego się w téj saméj linii, spada na stopień następujący, iak wiadomo z tego samego

artykułu wyżej powołanego, i dzieci zrzekającego się, nie mogliby przystąpić do spadku tego na mocy reprezentacyi, bo żyjącego reprezentować nie można, w myśl art. 744. kod. cyw.; mogliby iednak przystąpić bez pomocy reprezentacyi, ze względu że im służy prawo spadku po ich naczelniku, w myśl prawa art. 1730. a respective 787. kod. cyw. który stanowi; że jeśli zrzekający się sam tylko byłby dziedzicem w swoim stopniu, albo jeśli wszyscy spadku zrzekają się, dzieci ich przychodzą na mocy własnego prawa od naczelnika w skutek transmissyi, n. p. Oyciec mający dzieci zrzeka się dziedzictwa, iego dzieci niemogą go reprezentować, bo żyje, ieżeliby ten oyciec sam ieden był w swoim stopniu, dzieci iego przycho-

dząc po swym naczelniku, objęliby spadek tegoż dziedzictwa, lecz gdyby pomieniony oyciec nie będąc sam ieden, miał współdziedzica, natenczas dzieci już te nie miałiby takowego spadku, bo część spadku zrzekającego się w skutek prawa przyrasta do drugiey części, i w całości dla drugiego współdziedzica pozostaje,

Jeżeliby zaś Oyciec wspomnianych dzieci, zrzekł się spadku i drugiego współdziedzic to samo by uczynił, lub stałby się niegodnym, i gdyby ieden i drugi mieli dzieci, wtedy ich dzieci przychodzą do spadku w sporze będącego, nie na mocy reprezentacyi, lecz na mocy transmissyi, i podział takowego spadku, nie nastąpiłby na szczepy, iak w przypadku reprezentacyi stósownie do art. 74³. kod. cyw. ale dzieliłby się na tyle

części, ile głów iest wszystkich tych konsukcessorów, stósownie do artykułu 745 787. kodexu cywilnego.

Komu zaś prawo reprezentacyi służy? wiadomo; że reprezentuiący dziezic, wstępuie na ten sam stopień, w którym osoba reprezentowana zostawała; zatem prawnuk dla którego prawo reprezentacyi pozostae, obok siebie zostaiącego wnuka; którego antecessor spadku zrzekł by się, tegoż wnuka od spadku wyłącza, chociaź wnuk z iednéy strony bliższym w stopniu iest, iak prawnuk z drugiéy strony, lecz że temu wnukowi prawo reprezentacyi z powodu zrzeczenia się swego oycy niesłuży, do udziału spadku należeć nie może — Reprezentuiący wstępując w te same miejsce w te same prawo spadku, iakie reprezentowany miałby, gdyby spadek w mowie będący przeżył był, zatem

w iakiéy kolwiek zostawaliby liczbie i w iakichkolwiek stopniach, biorą tę część spadku iaka przypada na osobę reprezentowaną — i podział robi się na szczepy (in stirpes) czyli, ile jest rodzin, pokoleń, tyle równych części, które to części dzielą się znowu na gałęzie, ile ich jest z każdego szczepu, następnie gałęź dzieli się na każdą głowę stosownie do art. 743. kod. cyw. to jest, że trzech wnuków którzy pochodzą od iednego oycy, tyle biorą spadku z iednéy strony, ile ieden wnuk pochodzący od drugiego oycy z drugiéy strony, tudzież, gdy się zeydą z iednéy strony wnuk lub wnuki, a z drugiéy strony prawnuki, chociaż nie w równych stopniach, biorą w równych częściach na mocy wyżej powołanego artykułu prawa.

Jeżeli by zaś z pomiędzy wnuków ieden umarł dzieci zostawiwszy; tedy

dzieci jego tym sposobem iak wyżey przychodzą do spadku i gałęź ta w tym przypadku staie się znowu szczepem.

W ogólności mówiąc, nigdy nie mogą pozostali po każdym dziecięciu wnuki, iak wiele ich iest, i w iakich stopniach znajduią się, ani więcéy, ani mniej, z takowego spadku udziału otrzymać, iak tyle, ileby zmarły dziedzic, lub zmarły wnuk byłby otrzymał, gdyby był wprzódy nie umarł. Reprezentacya czyli zastępstwo, iak wiadomo, nie rozciąga się na linię wstępną i uboczną, w tych liniach spadek podzielony bywa na dwie części, na linię oyczystą i macierzystą, i każdy bliższy w swoiéy linii, z wyłączeniem dalszych do spadku przystępuje. Wyiąwszy w teyże linii uboczney, gdyby po zmarłym bracie lub siostrze dzieci, lub po zmarłych tych dzieciach dalsi potomkowie

zostawali, w takim razie, pozostałe dzieci czy to pierwszego lub drugiego rzędu, idą w równych częściach, z pozostałemi braćmi i siostrami zmarłego brata, lub zmałéy siostry, stosownie do prawa art. 742 kod. cyw. i w tym wypadku, reprezentacya ma tę samą moc prawa, te same skutki, iak w linii zstępnéy nadół wiodącéy, idzie także na szczepy i gałęzie, iak wyżej iuż przytoczoném iest.

Taż reprezentacya ieszcze rozciąga się na korzyść dzieci naturalnych, stosownie do art. 759 kod. cyw. podług którego w przypadku poprzedzonéy śmierci dziecka naturalnego, iego dzieci lub ich zstępní przychoǳą do tego prawa spadku, iakie dziecku naturalnemu, w skutek art. 756. 757 i 758 kod. cyw. służyć mogłoby, gdyby był przeżył swego spadkodawcę — Kombinuiąc art. 756. z art. 759. kod. cyw.

zachodzi pytanie prawne — Czyli upoważnienie tego prawa, rozciąga się na następnych naturalnych także dzieci? czyli uprawnionych? Pytanie to rozwiązaniem bądź się zdaie przez późniejszy art. 759. który w ogólności o następnych dziecka naturalnego bez żadnego ograniczenia mówi — Dzieci naturalne chociaż nie mają tytułu dziedzica, mają iednak prawo rzeczowe do spadku, takie iakie ma dziedzic, z tą iednak różnicą, iż dzieci naturalne, nie wchodzi samem przez się prawem do objęcia spadku, lecz obowiązani są o to nastawać, stósownie do artykułu 773. kod. cyw.

Już więc z powyższego przełożenia poznać można, różnicę między reprezentacją, czyli zastępstwem, a transmissją czyli prawem dziedzictwa pochodzącym wprost po swym naturalniku; dla dokładniejszego iednak

tego wyobrażenia, objaśnia się ta różnica następującym jeszcze sposobem.

Popierwsze: że reprezentacya znajduje miejsce iedynie w takowym wypadku, gdzie reprezentowany umarł przed otwarciem spadku; w transmissyi zaś przeciwnie; nie znajduje ta miejsca, aż gdy osoba przychodząca do spadku po swym naczelniku umrze, lecz już po otwarciu spadku, nawet w iednym momencie przeżycia spadku, nie już reprezentacya, lecz transmissya zastosowaną bydź winna, i sukcessorowie téy zmarłéy osoby do spadku przystępują iako sukcessorowie prawem dziedzictwa po swym naczelniku.

Powtóre: w tem także iest różnica, że reprezentacya idzie nieskończenie w linii zstępnéy prostéy na dół, na korzyść zstępných, i w ubocznéy linii, na korzyść dzieci i z nich dalszych zstępných z braci i siostr zmar-

łych pochodzących, iak wyżej się już nadmienilo, transmissya zaś idzie wszędzie na korzyść dziedziców w iakieykolwiek linii i stopniu ciż znajdowaliby się.

Potrzenie: idzie taż transmissya na korzyść nietylko sukcesorów i dziedziców, ale nawet na korzyść lagataryuszów, donataryuszów, wierzycieli i fiskusa, co wszystko w reprezentacyi mieysca nieznayduie; iednym słowem, przychodzi się do spadku przez reprezentacyą nie będąc nawet iego dziedzicem, naprzykład tego, który się zrzekł spadku, w myśl art. 744. kod. cyw. odstępu drugiego, gdyż to zawisło nie od woli iego, ale z woli iedynie prawa samego, że reprezentujący, wchodzi w iego prawa, gdy tym czasem w przypadku transmissyi iest co innego; chcąc mieć udział w tym gatunku spadku, trzeba byż dzie-

dzicem tego po kim successya ab intestato, lub per testamentum i przyjąć successyą wprost na siebie spadającą. Różnica ta szczególnie w następujących przypadkach okazać się może; n. p. oyciec umiera i wkrótce iego syn iako dziedzic, dzieci zmarłego tego syna pozostają przy obciążonym majątku swego oyca, ale że syn ten już po swym oycu umarł, na mocy więc transmissyi, spadki te połączają się i dziedzice syna tegoż nie inaczej przystąpić mogą do połączonego majątku, iak z obowiązkiem opłacenia długów tak swego oyca, iako też swego dziada.

Przeciwnie zaś: syn umiera a w krótce zaraz iego oyciec, pozostają dwa spadki, dzieci czyli dziedzice syna wprzody zmarłego, zrzekają się majątku swego oyca iako przeciążonego długami, lub na rzecz wierzycieli

ich oycy odstępuią, i prawem reprezentacyi do majątku ich dziada przystępuią, do którego to majątku wierzyciele ich oycy, żadnego prawa mieć nie mogą.

Drugi przypadek: gdzie osoba, która reprezentuje lub transmittuje spadek, w ostatniéy woli rozporządzeniu mianuje legataryuszów tak uniwersalnych, iakoteż pod tytułem uniwersalnym — n. p. dwóch synów umiera, jeden w krótkim czasie przed oycem, drugi też zaraz po oycu, obydwaj synowie bezdzietni, lecz każdy z nich ustanowił legataryusza uniwersalnego, legataryusz syna zmarłego przed swoim oycem nie mogąc być w przypadku reprezentacyi, bo legataryuszowi prawo tego niedozwala, nie może mieć innego wpływu i prawa, iak iedynie do majątku tegoż syna przed oycem zmarłego, nietykając bynajmniéy

maiątku oycy, któren to majątek drugi legataryusz wraz z majątkiem syna iuż po oycu zmarłego, w całości obejmie.

o Potrzecie: z téy saméy zasady prawa; ieżeli syn który umarł przed oycem zostawił dzieci i legataryusza uniwersalnego, dzieci tego syna przystępuią prawem reprezentacyi do tego spadku iaki mu się należał po iego oycu respective po dziadzie wspomnianych dzieci; i prócz tego spadku, mają ciż dzieci prawo ieszcze upominać się o legitime z majątku swego oycy; legataryuszowi zaś ponieważ prawo reprezentacyi nie służy, obejmie więc tenże legataryusz resztę majątku oycy wspomnianych dzieci, po odtrąceniu legitimy; gdy tym czasem

Poczwarcie: Gdyby wyż wspomniany oyciec, umarł iuż po swym oycu, pozostałe dzieci, o których wy-

żęcy była wzmianka, w obydwóch tych spadkach razem połączonych, z przyczyny legataryusza uniwersalnego ustanowionego nie mieliby innego prawa iak tylko do legitymy, respective do tego, co im się z samego prawa przynależy, i co ściśle zastrzeżonem iest, w tym przypadku tak dzieci iakoteż legataryusz mocą transmissyi do spadku przychodzą. —

Jest zatem w sukcesyi regularnéy trzy gatunki spadku: ieden na rzecz zstępnych, drugi wstępnych, a trzeci na ubocznych. W linii zstępny, z wyłączeniem wszystkich innych krewnych, wstępują zstępni, lub ich dalsi zstępni, dwoiaką drogą prawa, albo wprost od swego naczelnika (a suo stipite), lub za pośrednictwem reprezentacyi bez różnicy płci pierworodztwa, nawet bez względu na współbraci z różnego łoża pochodzących.

W téy linii podług art. 745 odstępu drugiego, biorą spadek w równych częściach i podług głów, gdy są w pierwszym stopniu i wezwani od swego naczelnika.— Wyraz powyższy: to iest (gdy są w pierwszym stopniu i wezwani od naczelnika) podług spostrzeżenia Pana *Delvincourt* przez połączenie tego wyrazu (propter conjunctionem) okazuje się nieiaka omyłka w sensie prawnym, wypada zamiast konjunkcyi umieścić albo to iest: „gdy są ciż zstępni w pierwszym stopniu albo wezwani od swego naczelnika” — Połączenie te, pokazuje się byź nie w swoim miejscu, ponieważ zstępni w pierwszym stopniu od swego naczelnika są zawsze powołanemi — a potém; że zstępni i w drugim stopniu po naczelniku równie przychodzą do spadku, tak iak i w pierwszym stopniu, koniunkcya więc powyższa, oczewiście pokazuje się

mylną byź, co tćm wićcćy dowodzi się: n. p. oyciec umiera, i zostawia dwóch synów, którzy spadku zrzekają się, ieźeli pozostaią dzieci po tych synach, ciź po swym naczelniku respective po swoim dziadzie przychoǳąc do spadku, dzielą się podług głównych chociaż są w drugim stopniu. — Z tego pokazuje się, iż połączenie o którym powyżćy wzmianka, w redakcyi prawa, przez nieuwagę lub omyłkę druku nastąpić mogło.

Drugi i trzeci gatunek spadku w sukcesyi regularnćy iest linia wzstćpna, i uboczna. — W tym gatunku sukcesya nie ma takićy trudności — cały spadek dzieli się na dwie równe części, przypadaiące na dwie linie oyczystą i macierzystą, i bliźszy w kaźdćy lini, bierze udział ze spadku, wyiawszy gdzie zachodzi reprezentacya. Obok tego nadmienić wypada to ie-

szcze; co ma związek względem spadku, między braćmi i siostrami z różnego łoża pochodzącymi. — Jeśli są iednego łoża, nie ma trudności, wszyscy równy udział mają, lecz gdy są z różnego łoża, udział zmienia się stósownie do art. 752. któren w wypadkach różnego rodzeństwa stanowi: że rodzeństwo w dwóch liniach, przyrodni zaś z oycy lub matki, biorą spadek kaźden w swéy linii; iak się to rozumie? wykaże się wkrótce — Wiadomość téy materyi prawa iest bardzo potrzebną, tak w przypadkach działowych, iakoteż w obowiązkach płacenia długów spadku, z części, iaką kto pobierać ma prawo, stósownie do art. 870. kod. cyw. który współdziedziców obowiązuie do zapłacenia długów spadku w téy proporcyi tylko, iaką w spadku biorą. Przytem wspomnieć należy — że dawne prawo,

które istniało w Polsce, iako i we Francyi iż w braku zstępnych, pater-na paternis, materna maternis jungentur, respective, majątki na powrót się zwracały, do téy familii z której wychodziły, a to przez wzgląd utrzymania dobra familiynego — Z zaprowadzeniem niniejszego kodexu cywilnego zupełnie ustało, podług tegoż kodexu w myśl art. 732. iuż się niezważa na naturę, źródło i początek dóbr spadku, ale robi się ogół masy spadku, do którego to spadku, gdy przychodzą zstępni, nie ma żadney trudności, iż biorą w równych częściach bez żadney różnicy i bez względu, chociażby przychodzili z różnych małżeństw, i to iak wyżey powiedziano iest, przychodzą albo prawem reprezentacyi, lub prawem transmissyi, lecz gdy przychodzą do spadku w linii uboczney bracia i siostry, względem tych ieśli są iednego ło-

ża nie masz także trudności, ci biorą spadek w równych częściach iako pochodzący z jednego łoża (du même lit.) to jest albo wszyscy rodzeni, albo wszyscy przyrodni z matki; albo wszyscy przyrodni z oycy, zachodzić tylko może trudność gdyby ciż byli z różnego łoża, gdyż art. 752. stanowi, iż w takim przypadku podział massy robi się na dwie linie oyczystą i macierzystą, rodzeństwo bierze część w obydwóch liniach, a przyrodni w swéy tylko linii. — Dla łatwiejszego pojęcia tego gatunku spadku; z dzieła Pana *Delvincourt* przytaczają się na wzór cztery następujące wypadki prawne n. p. jest spadek wartości 60000 zł. do którego przychodzą, matka i oyciec, i trzech braci, podział tego robi się na dwie równe części, z których to części, jedna należy się oycu i matce, a druga trzem braciom; jeżeli ciż bracia

pochoǳą z iednego łoża, nie ma trudności, biorą w równych częściach; lecz jeżeli pochoǳą z różnego łoża n. p. pierwszy wypadek: do téy połowy, czyli do 30,000 zł. przychodzi ieden brat rodzony, i dwóch przyrodnych z matki (uterini) to iest téy samey matki ale oycy innego, dzielą tę połowę znowu między dwie linie oyczystą i macierzystą stósownie do artykułu 752. kod. cyw. przypada na rodzzonego z linii oyczystéy gdyż sam ieden w linii téy znajduje się 15,000 zł. tenże rodzony dzieli się ieszcze z przyrodniami swemi braćmi z powodu linii macierzystéy i bierze 5000 zł. razem wszystkiego 20,000 zł. a drudzy przyrodni w swéy linii macierzystéy, biorą po 5000 razem 10,000 co wszystko wynosi 30,000 zł. całego spadku.

Drugi przypadek. Jest ieden rodzony, a dwóch przyrodnich z oycy

(Consaguinei) to jest tego samego oycyca, lecz innéy matki, spadek ten dzieląc na dwie linie każda z nich otrzymuje 15,000 zł. — Rodzony brat z linii oyczystéy bierze 5000 zł. z linii zaś macierzystéy bierze 15,000 zł. razem 20,000 zł. drudzy zaś przyrodni z oycyca w linii swéy respective oyczystéy biorą po 5,000 zł. razem 10,000 zł. co wszystko uczyni 30,000 zł.

Trzeci przypadek: jest ieden rodzony, ieden uterinus, ieden consanguineus, rodzony brat ma udział i w każdéy linii ze swemi przyrodniemi, to jest z linii oyczystéy 15,000 zł. bierze połowę to jest 7,500 zł. tyleż z linii macierzystéy, razem 15,000 zł; drudzy zaś przyrodni biorą w swych liniach także po zł. 7,500 razem 15,000 zł. w ogóle 30,000 zł.

Czwarty przypadek nie ma rodzonygo brata, lecz jest przyrodni z ma-

tki (uterinus) i dwóch przyrodnych (consaguinei); pierwszy bierze z linii macierzystej 15,000 zł. drudzy z linii oyczystej po 7,500 zł. razem 15000 zł. w ogóle 30,000 zł.

Te przytaczane przypadki posłużą do rozwiązania wszystkich innych podobnych, i do zastosowania art. 870. któren stanowi; „iż współdziedzice obowiązani są do opłacenia długów i ciężarów spadku, w takiej proporcji, iak biorą w spadku prawem dziedzictwa.” Zwrócić tu iednak potrzeba uwagę na to; iż może być współdziedzic któremu służy praelegat w spadku, ten praelegat chociaż się odbiera ze spadku, do części iednak spadkowej rachowanym być nie może; prelegat iako odkaz przed podziałem wypłaca się, długi zaś spadku bez względu na prelegat, w proporcji téj iak wyżej już okazaném iest, opłacane być winny, chy-

chybaby pobierający prelegat znajdował się w obowiązkach płacenia z prelegatu. — Tak więc gdy współdziedzic płacić długi obowiązany jest w proporcyi téj części dziedzictwa tylko, iaka iemu ze spadku przypada; zatém choćby umowa między spadkodawcą a wierzycielem tak zrzządzoną była, iż ieden ze współdziedziców całość długu płacić powinien, bez regressu względem swoich współsukcessorów: taka umowa chociaż dziedzic odpowiada za zobowiązania swego spadkodawcy w tym przypadku nie odpowiadałby, i umowa takowa skutku prawnego miećby nie mogła, bo sprzeciwia się prawu w art. 870, 1119, 1165. i t. p. wyjąwszy, gdyby w téj mierze zachodziła wola testującego, to jest zobowiązanie przez testament, lecz i w tym razie obowiązek ten przeciążający iednego, a któremu służy *salvus regres-*

sus do swych współdziedziców, skutować mógłby pomiędzy współdziedziców nie uwłaczając bynajmniéj prawu wierzyciela, upominania się od każdego współdziedzica części długu proporcjonalnego do części spadku każdego konsukcessora, jeżeli o to nastawałby. —

Ta proporcya w opłaceniu długu, stosuje się także do tych, którzy są dłużnikami względem spadku; niemniéj gdyby ieden ze współdziedziców swe prawa spadku sprzedał, wierzyciel ma prawo od nabywcy upominania się płacenia proporcjonalnego z części téj iaka przedającemu ze spadku przypadała.

W tém miejscu zastanowić się nad tém wypada, iż art. 873. kod. cyw. obowiązuje dziedziców do długów i ciężarów spadku osobiście za część swoją, i równy dział, a podług textu ory-

ginalnego „pour leur part, et portion virile” iedno i drugie nie iest to samo, wiedzieć potrzeba, iak i co do iakiego przypadku zastósowanem bydź winno.

Naprzykład: oyciec i brat tylko, przychodzą do spadku, zważaiąc la portion virile, braliby po połowie, zważaiąc zaś ich porcyi dziedzictwa, oyciec bierze iedną czwartą część spadku, a brat trzy czwarte części.

Co się dotycze legataryusza uniwersalnego, gdy iest obok niego dziedzic prawy, maiący z prawa zachowaną sobie pewną część spadku, ten legataryusz obowiązany także iest do opłacenia długów i ciężarów w myśl art. 1009. kod. cyw. osobiście także za swoją część a hypotecznie za wszystko.

W tym razie zachodzą pytania prawne: czyli wierzyciele mogą działać

o całość długów przeciwko samemu dziedzicowi prawemu (legitimair) salvo regressu zachowanego temu dziedzicowi, do legataryusza? albo

Czyli ciż wierzyciele winni są połączyć swe działania tak przeciw dziedzicowi (legitimair), iakoteż przeciw legataryuszowi uniwersalnemu iako dziedzicowi z testamentu dla wymagania pro rata z téy części spadku, iaka któremu przypada?

Delvincourt w zamiarze rozwinięcia tego pytania przytacza swą uwagę; że dziedzic prawy (legitimair) de regula obowiązany bydź winien płacić wszystkie długi salvo regressu, gdyż ten z samego prawa, de plein droit, obeymuie spadek; gdy tymczasem legataryusz uniwersalny, nie iest w takowym względzie prawa, żądać powinien od pierwszego w skutek art. 1004 kod cyw. wydania spadku ulegowanego;

od momentu zatem przyięcia spadku i przez skutek weyścia samém prawem w posiadanie zachowanego prawem spadku, dziedzic takowy uważany pro una eademque persona cum defuncto, obowiązek płacenia długów de regula na siebie brać powinien zawsze salvo regressu. — Kombinując iednak ten art. 1009. z art. 873 kod. cyw. kierunek działania w tym względzie zostawiony byź się zdaie wyborowi wierzyciela; podług opinii zaś *Malevilla*, legitima czyli część spadku prawem zachowana, oznacza się nieinaczéy iak po odtrąceniu długów w myśl art 922. kod. cyw. z czego wnosi, że taki dziedzic legitimaire nie iest obowiązany do płacenia długów spadku, i tak uznaném było w kasacyi.

Nie odrzeczy będzie przytoczyć z powyższego art. 1009 kod. cyw. dla

łatwiejszego pojęcia przykład względem tego co tenże artykuł stanowi — „iż legataryusz uniwersalny obowiązany prócz tego będzie zaspokoić wszelkie zapisy, wyjąwszy przypadek redukcji, tak iak iest wyrzeczono w artyk 926. 927 —; z samego odczytania powyżey powołanych artykułów względem redukcji, trudność zachodzi; objaśnić to może następujący przykład :

Oyciec mając syna i majątek wartości 60,000 zł. ustanawia legataryusza uniwersalnego, i prócz tego zapisuje legat partykularny, czyli zapis szczegółowy: gdyby w tym przypadku nie zostawało dziecko iako dziedzic, któremu legitima należy się po spłaceniu przez legataryusza uniwersalnego zapisu szczegółowego w ilości n. p. 30,000 zł. zostałoby się dla płacącego tyleż drugie —; ale że dziecko testują-

cego zostaje, któremu titulo legitymy (bo sam ieden iest) należy się połowa spadku, zapisy więc te redukcji podpadaia, podług którey tak legataryusz uniwersalny iako i partykularny więcéy pobierać nie mogą iak po 15,000 zł, razem zł. polsk. 30000, i tyleż to iest 30,000 zł. pobiera dziezic z powodu swéy legitymy, i to iest w skutek redukcji téy, którą prawo w art. 926. 927. kod. cyw. zastrzega.

Z tego samego względu prawa, gdyby nie było dziezica o iakim wyzéy powiedziało się, i zostawałby tylko legataryusz uniwersalny i legataryusz partykularny z zapisem dla ostatniego 60,000 zł.; w takowem położeniu legataryusz uniwersalny iako z testamentu dziezic istotny zobowiązany prawem do spłacenia wszystkich ciężarów i długów spadku, nic ze spadku nie otrzymałby, gdyby całego spadku

wartość wynosiła do 60,000 zł. owszem iako istotny dziedzic, płaciłby ultra vires, gdyby bez dobrodzieystwa inwentarza przyjął spadek; albowiem legataryusz uniwersalny czyli dziedzic testamentowy, ma te same prawa i zobowiązania iakie ma dziedzic krwi — Co jest zapis pod tytułem ogólném wiadomo z art. 1010 kod. cyw. i takowy do zapłacenia długów i ciężarów spadku jest obowiązany stósownie do art. 1012. kod. cyw. — Jeżeli zaś uczyniony jest zapis do przychodów całego spadku, zapis takowy uważa się pod tytułem ogólnym i zyskuiący taki zapis, obowiązany jest także do płacenia długów sposobem okazanym w art. 610. 612. kod. cyw. iednak rezultat z art. 612 ten wypada, iż jeżeli nie chce się przychylić do płacenia długów, dziedzic nie może go zmusić. — tém mniéy wierzyciele, wyiąwszy gdy-

by zachodziła kwestya z hypoteki lub powinność uiszczenia się z art. 610. kod. cyw. Według uwagi *Malevilla* jednego z redaktorów projektu prawodawstwa cywilnego, nie powinien pobierający dochody z służebnego sobie gruntu płacić długi, które są ciężarem jedynie samego dziedzica; gdyż to sprzeciwiałoby się definicyi temu prawu, owszem art. 608. wyraźnie stanowi: iż taki powinien tylko płacić ciężary roczne, iako to: podatki i inne, i powinien płacić prowizye od kapitałów intabulowanych, i inne powinności z rzeczy wypływające.

Następnie art. 610. kod. cyw. który stanowi: „iż używający przychodów na mocy zapisu ogólnego, powinien z używania przychodów zaspokoić w całości wypłaty dożywotnie lub pensye, a używający pod tytułem ogólnym obowiązany do zaspokojenia

w stosunku używania swojego” artykuł ten objaśnia się w ten sposób: Iż ten który ma prawo w całości używania przychodów, obowiązany jest zapisać przez testującego wypłaty tym artykułem objęte także w całości zaspokoić —; ten zaś któryby miał prawo używania przychodów pod tytułem ogólnym n. p. na trzeciéy lub na czwartéy części majątku, ten w proporcji i w stosunku do takowéy części, płacić tylko jest obowiązany.

Nakoniec w przypadku zapisu szczegółowego (*des legs particuliers*), legataryusz takowego zapisu nie jest obowiązany do zapłacenia długów spadku na mocy art. 871 i 1024 kod. cyw. wyjąwszy gdyby przez testującego wyraźnie był do zapłacenia zobowiązany, a w takim przypadku, stosownie do art. 1017. kod. cyw. osobiście płacić jest obowiązany, lub gdy-

by w skutek hypoteki do płacenia był zmuszony, taki iako nieobowiązany do ponoszenia długów spadku, wszedłby w prawa wierzycieli przeciwko dziezicom, lub legataryuszom pod tytułem uniwersalnym, a to w skutek art. 874. kod. cyw. który stanowi; iż zyskuiący zapis szczególny który zaspo-koił dług iakim nieruchomości obciążaną była, bierze miejsce wierzyciela; to samo stósuie się i do używaiącego przychodów pod tytułem szczególnym, iak iest w art. 611. kod. cyw.

W tém miejscu nadmienić wypada, iż to, co wyżej powiedziano iest, że dziezice obowiązani są do znoszenia ciężarów i długów spadku, stó-sownie do części ich, z zachowaniem proporcyi, oznacza wyiátky w następujących wypadkach:

1. Jeżeli rzecz zapisana iest niepodzielną, każdy z dzieziców iest

obowiązany za całość, inaczey zobowiązanie nie podzielne, nie miałoby swego skutku. —

2. Jeżeli rzecz iest fizyczna.
3. Jeżeli wola testuiącego byłaby; że zapis, czyli dług cząstkowo płacony bydz nie może, w takich przypadkach kaźden z dziedziców za całość odpowiada, na mocy art. 1221 kod. cyw. z wolnym regressem przeciwko swym współdziedzicom.

Ponieważ wyżey iest powiedziano, iż na mocy art. 873. kod. cyw. obowiązani są dziedzice do długów i ciężarów nie tylko osobiście, ale i hypotecznie za całość; nie od rzeczy więc tu będzie względem zobowiązania z hypoteki, to co ma stosunek z pierwszą propozycją w krótkości przytoczyć. I tak; wiadomo iest, iż hypoteka z natury swoihey iest niepodzielna, utrzy-

muie się w całości i na wszelkich częściach dóbr hypotece podległych „hypoteca est tota in toto, et tota in qualibet parte” wierzyciel hypoteczny może żądać całości długu, od tego nawet który najmniejszą część posiada z dóbr hypotece podległych. Wierzyciel takowy jeżeli spadek obciążony byłby hypoteką, ma dwie drogi prawne: actionem personalem przeciwko każdemu dziedzicowi względem proporcjonalnego płacenia z części spadku obiętego; powtóre actionem realem przeciwko tym współdziedzicom którzy posiadają w części lub w całości dobra hypotece podległe.

Prawo rzeczowe w tym względzie tak uważa się, iak gdyby wystosowane było przeciwko każdemu zatrzymującemu trzeciemu (detenteur,) to iest iakby przeciwko temu, który o sobie wprawdzie nie iest zobowiąza-

ny, z powodu iednak hypotekowanego długu, może być poszukiwany z prawa rzeczowego o całość wierzytelności.

Tak więc gdy współdziedzice, zostają w dwoiakich zobowiązaniach, osobistych i rzeczowych, wypada z tego dalszy wniosek okazać, iż zobowiązania takowe, iak mają wielką między sobą różnicę, tak i ze strony wierzyciela różnica wielka zachodzi w poszukiwaniu wierzytelności. — I tak współsukcessor zostający w obowiązaniach osobistych z powodu przyjętego spadku, nie może się uwolnić od długu tegoż spadku, bo *semel haeres, semper haeres*; iednak współsukcessor zostający w obowiązkach rzeczowych i uważany iako *detenteur*, w razie poszukiwania wierzytelności hypotecznój, może się usunąć od płacenia całego hypotekowanego długu, w skutek art. 21 68.

kod. cyw. jeżeli odstąpi nieruchomości, na której hipoteka ciąży, przy zachowaniu z swęj strony osobistego zobowiązania w proporcji swoięj części spadku. — Przykład następujący lepięj to wyjaśnia:

Jest w iakowym spadku 10,000 zł. długu hipotekowanego na domie w tymże spadku będącym, ten spadek czterech pozostałych dziedziców przyimuią, robi się dział, w skutek którego, na schedy iednego z tych współdziedziców przypada dom n. p. na Pawła; ten prócz osobistego zobowiązania z powodu przyjętego spadku że winien płacić czwartą część z tego długu 10,000 zł. to iest 2500 zł. może bydz poszukiwany o całość tego długu to iest o 10000 zł. iako detenteur posiadacz domu z wolnym zawsze regressem przeciwko swoim współdziedzicom, z powodu iż przez skutek hy-

poteki, więcéy zapłacił długów wspólnych, niżeli wypadało na część iego a to w skutek art. 875. kod. cyw. i w tém ta iest różnica, iż od płacenia 2500 zł. które winien iest płacić z osobistego zobowiązania iako dziedzic przyjętego spadku, usunąć wprawdzie się nie może, ale względem reszty ad complementum summy 10,000 zł. to iest względem 7,500 może się od zapłacenia usunąć, odstąpiwszy dom w mowie będący na rzecz wierzyciela, lecz i to nieubliża prawu wierzyciela, ieżeli on chce poszukiwać zapłacenia proporcjonalnego od innych współdziedziców, z osobistego zobowiązania. — Wierzyciel bowiem taki któremu tak prawo osobiste iakoteż rzeczowe służy, może do wyboru swego wierzytelności poszukiwać; i w tem tu iest różnica względem wierzyciela, bo prawo o skutku umów względem

trze-

trzecich osób stanowiąc, wyraźnie w art. 1166. kod. cyw. wierzycielowi dozwala użycia tous les droits et actions przeciwko swym dłużnikom, — wyiąwszy to coby było przywiązaniem do osoby, jura personalissima, które ze śmiercią osoby gasną. — Wracając się do artykułu wyżej powołanego 875. współdziedzic który przez skutek hipoteki zapłacił więcéy długów wspólnych niżeli wypadało na część iego, chociażby postawił się w miejscu wierzyciela — (dans la subrogation) w myśl art. 1249 1250 1251; nie może iednak od każdego ze swych współdziedziców, upominać się o więcéy, iak tylko o takiéy części, którą każdy z nich osobiście ponosić powinien, wyiąwszy gdyby ieden z tych nie był w możności uiszczenia się; w takim przypadku, inni za niego porporcyonalnie płacą w skutek art. 876. kod. cyw.

(au marc le franc); to jest pro rata; przykład następujący objaśnia ten wypadek:

Jest spadek do którego przychodzą trzech dziedziców, oyciec względem iednéy czwartéy części, i dwóch braci którym należy się trzy czwarte części, a respective dla każdego brata trzy z ośmiu części, ieden z tych braci nie jest w stanie możności płacenia ze swéy strony długu przynależytego, część więc iego w długu iaką osobiście ponosić był winien, dzieli się na pięć części, z których dwie części będzie ciężarem oyca, a inne trzy części przypadają na brata drugiego — Jeżeli oyciec w skutek hypoteki zapłacił cały dług, ma regres przeciwko bratu zostającemu w możności wypłacenia, najprzód względem trzech z ośmiu które winien osobiście iako współdziedzic, następnie względem trzech pięciu czę-

ści za brata swego zostającego w niemożności płacenia, a dwie inne z pięciu są ciężarem samego oycy. — Ale jeżeliby dług spadku nie był hypotekowany, lecz pochodzący z prostego skryptu, co w takim razie? w tym przypadku art. 876 wyżej powołany zastosowany być nie może, ten artykuł stosuje się tylko do długu zahypotekowanego.

W tym przypadku gdzie niezachodzi prawo z hypoteki, wierzyciel nie może zmuszać iednego ze współdziedziców do płacenia całości długu, może żądać tylko od każdego współdziedzica część proporcjonalną w opłaceniu, z których gdyby ieden zostawał w stanie niemożności płacenia, szkodzi to samemu wierzycielowi; wprawdzie dla poratowania praw wierzycieli art. 878. kod. cyw. dozwala, że żądać oni mogą rozdzielenia majątku

spadku, od majątku dziedziczącego, lecz nim to obszerniey okazaniem zostanie, wprzody nadmienić wypada; iż w myśl art. 2093 2094 kod. cyw. dobra dłużnika są zastawem wprawdzie wspólnym dla iego wierzycieli, iednak gdyby nie było takich wierzycieli którymby służyło prawo z hypoteki, lub z przywileiu, wartość dóbr dzieli się po między wierzycieli (par Contribution), a z powodu połączonego spadku z majątkiem dziedziczącego, wierzyciele tak tego iako i spadku do takowego rozkładu przystąpić muszą, gdyż przyięcie spadku skutek ten sprawia, że majątek spadkodawcy łączy się przez pomieszanie z majątkiem dziedziczącego, przez co wierzyciele spadku zwłaszcza nie mający hypoteki, w prawach swych uszkodzeni bydźby mogli, w przypadkach zdarzających się gdzie dziedzic więcéy

długów osobistych miałby, niż wartość jego majątku wynosiła — W takim więc położeniu, prawo tak wierzycielom spadku, iakoteż legataryuszowi dozwala rozdziału majątku w mowie będącego. — A skutek tego rozdziału jest ten, że wierzyciele dziedzica niemogą nastawać w swych prawach do majątku przybyłego ze spadku, aż po zupełnem zaspokoiniu wszelkich ciężarów spadku, wierzyciele zatym spadku jeżeliby fundusz spadkowy był dostateczny, mogliby być zaspokoineni, inaczéy, przez pomieszanie spadku w mowie będącego, wierzyciele tak dziedziczącego iakoteż wierzycieli spadku przystąpićby musieli do ogółu mass połączonych (par contrybution) i w takim razie może wierzyciele spadku szkodować mogliby.

Rozdział takowych majątków może

bydź żądany we wszystkich przypadkach, słowa te są powołanego art. 878 a zatém rozdział ten ma miejsce chociażby przyjęty spadek był z dobrodzieystwem inwentarza. — Wypada iednak w tém miejscu nad tém zastanowić się, iż przyjęcie spadku z dobrodzieystwem inwentarza i ztąd wypływające wszelkie skutki, uważane iedynie bydź powinny na korzyść dziedziczącego; w tym przypadku jeżeliby rozłączenie majątków miejsce znaydowało, nastąpić to może na żądanie samego dziedzica. Ten gatunek rozdziału zupełnie różni się od tego, iakiego wierzyciele żądać mogą. — Zasada tego prawa pozwalająca rozdziału majątków w myśl art. 881. zastosowaną bydź nie może dla wierzycieli dziedziczącego, nie mogą przeto oni w żadnym przypadku tego żądać przeciwko wierzycielom spadku.

Z powyższego przedstawienia, i ze względu, na art. 878. kod. cyw. wypływała te jeszcze uwagi:

Iż, gdyby dziedzic względem którego rozdział żądany był, zszedł z tego świata, własni jego wierzyciele mogą równie żądać rozdzielenia w mowie będących majątków, ale jedynie przeciwko wierzycielom dziedzica, nie zaś spadku.

Powtóre; że współdziedzic który byłby zarazem wierzycielem spadku może żądać rozdziału przeciwko wierzycielom drugich współdziedziców.

W tém miejscu *Delvincourt* uwagę zwraca z art. 879 kod. cyw. że wierzyciel spadku, rozdziału w mowie będącego (nie koniecznie przeciwko wszystkim dziedzicom, lecz przeciwko kilku z nich, lub przeciw iednemu z nich żądać może, w stósunku tego

iak który z nich ciężary spadku ponosić winien.

Lecz prawo te względem żądania rozdziału, ustaie w trzech następujących wypadkach:

1. Przez odnowienie czyli per novationem w myśl art. 879 kod. cyw. to iest: gdyby wierzyciele spadku zezwolili na odnowienie długu, przez przyięcie osoby dziedziczącego, to iest sukcessora, za dłużnika spadku; w takim razie wierzytelność przeciw massie spadku gaśnie i dług tym sposobem odnowiony, zostaię ciężarem samego iuż dziedzica; iakie zaś skutki z takowego odnowienia następuią? kodex cywilny w sekcyi II. księgi III. przepisuię obszernie. — W takowym wypadku wierzyciel massy, któryby

na to odnowienie zezwolił, przestawszy już być wierzycielem massy, nie może żądać rozłączenia majątków o których wyżej nadmieniono się.

2. Prawo te względem żądania rozdziału, ustaje także, jeżeli dobra spadku wychodzą z rąk dziedzica, gdyż w myśl art. 880. kod. cyw. odstępu drugiego, dopóki dobra spadku zostają w rękach dziedzica, sprawa wnoszona zawsze być może; lecz to iak się ma rozumieć? czyli względem dóbr nieruchomości, czyli ruchomych? Prawo w art. 880 kod. cyw. w odstępie drugim wprowadzie nie wspomina o ruchomych, iedynie o dobrach nieruchomości: i z tego więc wypada pytanie: — Czyli względem ruchomych prawo to także zastosowane być może?

Dla rozwinięcia tego pytania, przypada kombinować art. 879 z art. 880 kod. cyw. odstępu I. z czego pokazuje się, iż prawo żądania rozdziału, ustaie co do ruchomości przedawnieniem trzechletniem, zatém w ciągu tego czasu, rozdziału żądać można; co zaś do nieruchomości prawo te iak iuż nadmienilo się, zachowane iest, dopóki dobra takowe zostają w rękach dziedzica, teź prawo nawet ieszcze służy, i po przedaży dóbr, ieźliby wierzyciele praw swoich stósownie do art. 834. postępowania sądowego wpisy poczynili.

Ale quid juris? gdyby dziedzic nie dobra spadku, lecz prawa do spadku sprzedał? w tym wypadku rozdział żądanym bydź nie może, chybaży to stało się oczy-

wiście na oszukanie wierzycieli spadku. — Ażeby zaś wierzyciele spadku, którzy żądają rozdziału w skutek art. 878 kod. cyw. zachowali względem wierzycieli dziedziczącego swe przywilegia na majątku spadku, potrzeba aby swych praw wpisy poczynili na każdym z tych dóbr w ciągu sześciu miesięcy od otwarcia spadku, a to w skutek art. 2111 kod. cyw. to samo rozumie się, i względem wierzycieli spadku nie mających hypotek, dosyć gdy będzie wmianka uczyniona ogólnie przy wpisie, o osobach takowych wierzycieli, z ich prawami, którzy tego żądają, gdyż tu nie idzie o ustanowienie praw między niemi, lecz o zachowanie praw ich względem wierzycieli dziedziczącego.

Już się wyżej powiedziało, iż

dziedzice obowiązani są do ciężarów i długów spadku, osobiście w części, a hypotecznie w całości; — teraz jeszcze nadmienić wypada; iak się w spadku uważa, — gdzie zachodzi podzielność lub niepodzielność iakiego zobowiązania? i iakie ich skutki? W tym celu nasamprzód udadź się potrzeba do defnicyi iednego i drugiego zobowiązania, względem których art. 1217 1218 kod. cyw. stanowią: w skutek których gdy zachodzi podzielne zobowiązanie, powszechna jest ta zasada, że dziedzice wierzyciela nie mogą żądać inaczéy długu, ani dziedzice dłużnika nie są obowiązani inaczéy płacić, iak w stosunku części przypadaiącéy w spadku po ich naczelniku; co tym sposobem wyjaśnia się:

N. P. naczelnik dłużnik i naczelnik wierzyciel umieraia: dług jest 9000 zł.

dziedzice dłużnika znajdują się w liczbie trzech, a dziedzice wierzyciela w liczbie dwóch, każdemu dziedzicowi wierzyciela należy się po połowie to jest po 4500 zł. ale że dziedziców po dłużniku jest trzech, każdy więc z nich w stosunku części swej każdemu dziedzicowi wierzyciela, których tu jest dwóch, płaci jedną szóstą część, to jest po 1500 zł. co wszystko od trzech wynosi 4500 zł. dla jednego, i tyleż dla drugiego współdziedziców wierzyciela razem 9000 zł. dług spłacony. — Z tego dalszy ten wniosek, iż jeden ze współdziedziców wierzyciela od jednego ze współdziedziców dłużnika upominać się o więcej nie może w powyższym wypadku iak o 1500 zł; ta proporcya we wszystkich podobnych przypadkach zachowaną być powinna, z tem nadmienieniem, iż chociaż ta zasada ogólna

bydź się zdaie, ma jednak swój wyjątek w art. 1221 kod. cyw. o czém już wyżej nadmienilo się.

W wypadku zaś w którym zachodzi zobowiązanie niepodzielne, znowu ta jest powszechna zasada; iż tego gatunku zobowiązanie nie może bydź zaspokoione czątkowo, lecz jeżeli takowe zobowiązanie nastąpiło łącznie przez wielu innych na przeciw wielu z drugiey strony, kaźden z dłużników jest w obowiązku płacenia w całości, i wzajemnie kaźden z wierzycieli w tym wypadku, może żądać płacenia w całości, to stanowią wyraźnie art. 1222. 1223. 1224. kod. cyw. i w tym względzie tego gatunku zobowiązanie, ma ten sam skutek co solidarność, chociaż ze względów wielu innych bardzo się z sobą różnią, dla tegoteż w art. 1219 kod. cyw. jest postanowiono, iż solidarność umówiona, nie da-

ie zobowiązaniu cechy niepodzielności, iaka zaś tego różnica bydź może w krótkości opowiada się.

Popierwsze: Niepodzielność pochodzi z saméy natury zobowiązania, nie może bydź podzielona, i dla tego spada na dziedziców, tak dalece, iż kaźden z dziedziców dłużnika iest winnym uiszczenia się w całości tego gatunku zobowiązania; niemniéy kaźden z dziedziców wierzyciela może żądać także uiszczenia się w całości; gdy tym czasem solidarność, która nie pochodzi z natury zobowiązania, lecz z czynu osobistego stron, lub z umowy, przeszkodzić bynaymniéy nie może podziałowi tak względem dziedziców wierzyciela iakoteż dłużnika. —

Powtóre: Ta iest różnica, iż z powodu zobowiązania solidarnego, ie-

den z dłużników do zapłacenia zapo-
zwany; nie może drugich swoich
współdłużników solidarnych pociągać
do sprawy; gdy tym czasem, z powo-
du zobowiązania niepodzielnego, dłu-
żnik zapozwany w skutek art. 1225
kod. cyw. może żądać zwłoki czasu,
aby wprowadził do sprawy swoich
współdziedziców, chyba by dług téj
natury był, że tylko przez samego
dziedzica pozwanego zaspokoionym
bydź winien.

Potrzenie: Ta iest ieszcze różnica,
iż w przypadku zobowiązania soli-
darnego, ieżeli ieden z wierzycieli
uwalnia dłużnika, dług takowy samem
przez się prawem zmniejsza się w
prawdzie, ale tylko w stósunku czę-
ści tegoż wierzyciela, który dłużnika
uwolnił. — W razie zaś tym, gdyby
zachodziło zobowiązanie niepodzielne,
chociażby ieden z dziedziców wierzy-
cie-

ciela uwolnił dłużnika, pod względem tituli gratuiti vel onerosi, drudzy współdziedzice mogą mimo tego wymagać wykonania w całości zobowiązania niepodzielnego, iak art. 1224. kodexu cywilnego w odstępie pierwszym przepisuie, z témiednak zachowaniem prawa, w skutek powyższego artykułu odstępu drugiego, iż ponieważ sam ieden dziedzic wierzyciela nie może dłużnika uwolnić od całości długu, ani przyjmować może sam ieden, zamiast rzeczy iéy ceny; gdyby zatém to uczynił, drudzy współdziedzice wierzyciela pozostaiący w zamiarze wymagania wykonania w całości długu wypływaiącego z zobowiązania niepodzielnego, przystąpić są obowiązani do porachunku dla potrącenia z części przypadaiącáy na tego współdziedzica, który dłużnika sam ieden uwolnił, lnb wartość rzeczy przyiął;

z tego ten jest wniosek dalszy, iż dłużnik tego gatunku, nie może się uwolnić od zobowiązania niepodzielnego; ofiarując drugim współdziedzicom, nie wpływającym do uwolnienia siebie, reszty wartości, czyli ceny téy, z której przez przyięcie jednego, zamiast rzeczy pozostało się w rękach dłużnika; — albowiem w tym wypadku, każdy z dziedziców jest wierzycielem rzeczy, nie zaś wartości; i ten który dłużnika od takowego zobowiązania uwolnił, nie może ubliżać prawu swych współdziedziców, chyba by na to współdziedzice niewpływający do uwolnienia zezwolili. W tym wypadku jest jeszcze ta uwaga, iż wybór zależy od wierzyciela, albo przyjąć resztę wartości, lub jeżeli chce pozostać przy rzeczy, zapłacić dłużniko-

wi. część wartości, odpowiadaiący części tego, który na uwolnienie dłużnika zezwolił, lecz to nieprędzém, aż po ocenieniu teyże rzeczy.

Poczwarte: Zachodzi ieszcze różnica, między solidarnością a niepodzielnością ze względu przedawnienia, iak art 2249 kod. cyw. stanowi

Przedstawivszy te materye prawa względem gatunku spadku, praw i zobowiązań, dziedzica, iakoteż dłużnika i wierzyciela spadku, wypada teraz ieszcze nadmienić o przymiotach potrzebnych do objęcia spadku z prawa.

Prawo w art. 725 kod. cyw. za naypierwszy przedmiot kładzie byt, czyli exystencyą, to iest: aby brać spadek, potrzeba mieć byt w chwili

otwarcia spadku, a zatem potrzeba w teyże chwili bydź poczętym, i żywo urodzonym, samo iuż poczęcie zastępuje byt, wiadomo bowiem, iż poczętemu w przypadkach prawem oznaczonych dodaje się kurator, względem praw poczętego i narodzić się mającego dziecka.

Prawo to naturalne gruntujące się na stosunkach osobistych, i po części na stosunku familiynym, iest we wszystkich ustawach ściśle zachowane, a w szczególności kodex Austriacki z roku 1811 iasne zasady tego kładzie, postanawiając tak: „dzieci nawet nienarodzone, od momentu poczęcia ich, zostają pod opieką praw, uważają się iak gdyby były narodzone, gdy idzie o ich własne prawa, dzicie zaś nieżywo urodzone, uważa się iak gdyby

nigdy poczętem nie było, względem praw, na przypadek życia iemu zastrzeżonych”

A zatém quid juris? w następującym przypadku? n. p. Piotr umiera zostawiwszy iednego syna i siostrzeńca, potém żona tego syna zostaje ciężarną, w ciągu téy ciąży, mąż iey respective syn zmarłego Piotra zrzeka się spadku po swoim oycu, tym czasem w rok po śmierci Piotra wdowa ta wydaie na świat syna respective wnuka wyż rzeczzonego Piotra, po którym spadek, a do którego ubiega się tak wnuk Piotra, iakoteż siostrzeniec iego.

Komu więc z tych należy się spadek po Pietrze? gdyby ten wnuk miał byt w chwili otwarcia spadku Piotra

swego dziada, chociażby oyciec naro-
dzonego zrzekł się spadku po Pie-
trze, wnuk iako naybliższy w linii
zstępnej miałby prawo do tego spad-
ku; lecz zważywszy z drugiey strony,
iż ten wnuk w rok po śmierci Pio-
tra swego dziada urodził się, nie miał
bytu w chwili otwarcia tegoż spadku,
którego oyciec urodzonego dziecka
zrzekł się, nie może zatem przystąpić
do spadku w mowie będącego iako
w chwilę otwarcia spadku nie exystu-
jący, lecz siostrzeniec Piotra z porząd-
ku prawa obiałby takowy spadek,
chociaż dalszy, i w linii ubocznej,
lecz który w chwilę otwarcia spadku
exystował. — Niedość więc iest w
chwili otworzenia spadku mieć byt, ży-
wym urodzić się potrzeba, inaczey za-
den skutek prawa do spadku nie nastą-

piłby. — W zachodzącej kwestyi czyli dziecko żywe lub nie żywe urodziło się? komu przynależy dowód? zdaie się temu, który utrzymuie affirmativum, bo affirmanti incumdit probatio i tak wnioskować się zdaie, lecz z drugiey strony iest praesumptio, że żywe dziecko narodziło się, i ktoby przeciwnie twierdził dowodzić powinien, tak wyraźnie iest w kodexie Austryackim w §. 23. Powtóre chcąc być zdolnym przyięcia spadku, potrzeba aby służyło używanie praw cywilnych, z tego względu, uznany za cywilnie umarłego, do obięcia spadku przypuszczony być nie może, iak zaś daleko rozumie się śmierć cywilna, art. 22. i następne kod. cyw. dostatecznie wyjaśniaią. Prócz tego ieszcze i cudzoziemiec podług art. 726.

kod. cyw. do brania spadku przypuszczalnym nie jest; lecz ten artykuł 726. iakoteż art. 912 kod. cyw. stanowiący „iż w takim tylko przypadku rozporządzać można na korzyść cudzoziemca, gdy ten cudzoziemiec może rozporządzać na korzyść Francuza” późniejszém prawem w roku 1819 zapadłém, zupełnie są zniesione, i teraz cudzoziemcy mają też same prawa do spadku, iakie mają Francuzi; zmiana tego prawa właśnie w ten czas nastąpiła, kiedy *Delvincourt* dzieło swe kurs kodexu cywilnego, do druku podał, zmiana ta tycząca się cudzoziemców, zasadza się na prawidłach ludzkości, i wzajemności, i godna jest uwagi, aby w naszym kodexie nastąpić mającym, tak ta zmiana względem cudzoziemców, iakoteż tyle in-

nych zmian w celu polepszenia kodexu cywilnego poczynionych, przemienieniami nie zostały.

Potrzenie dla mienia zdolności w obięciu spadku, prawo ieszcze wymaga, aby nie bydź w przypadku niegodności; którzy zaś mogą bydź niegodnemi? i iako tacy wyłączeni? art. 727. kod. cyw. wyszczególnia, lecz z powodu tego artykułu różne zachodzą pytania, i tak:

Prawo od spadku wyłącza tego, ktoby skazany był, że zadał lub usiłował zadać śmierć nieboszczykowi, po kim spadek: ale quid juris? iesli skazany otrzymał łaskę?

Delvicourt i Malleville iednogodnie utrzymują, że i po odebranéy łasce zawsze taki, staie się niegodnym,

albowiem przez łaskę odpuszcza się iedynie kara, nie zaś zbrodnia; — tém bardziéy, iż powołany artykuł prawa, nie mówi o wykonaniu kary skazanego, lecz tylko o samem skazaniu — Tym czasem prawo kryminalne Polskie ogłoszone dnia 20. Lipca 1818 roku w art. 206 postanawia; iż darowanie kary ten sam skutek ma co i wypełnienie onéy. — Podług zaś art. 205 tego prawa, gdy winowayca wycierpiał karę wyrokiem zasądzoną, zbrodnia na ten czas umarza się, i ukarany powraca do wszelkich praw cywilnych i politycznych; skoro więc darowanie kary ten sam skutek ma co i wypełnienie; zaś wypełnienie ma ten skutek, iż przywracają się prawa cywilne, a zatem darowanie kary zdaie się, iż nie nosiłoby cechy niegodności do

przyjęcia spadku, gdy tém czasem, myśl, zamiar, i duch prawodawstwa cywilnego, przeciwne bydz się okazują, dla tego też warto iest aby wątpliwość iaka w téy mierze zachodzić może, w przyszłym postanowieniu prawodawstwa cywilnego rozwiązana była. —

Niemniéy tak iak podług prawa kryminalnego Francuzkiego części I. rozdziału IV. aby uzyskanie straconych praw i godności, inaczéy nastąpić nie mogło, iak w skutek podanéy proźby en réhabilitation — Powtóre powołany art. 727. kod. cyw. w odstępie drugim wyłącza także od spadku tego, któryby przeciw nieboszczkowi zaniósł skargę główną, a w tekście oryginalnym, *Accusation capitale*, względem tego wyrazu, ró-

żne są mniemania, w prawdziwym zaś znaczeniu wyraz ten brany, nie ściąga się do skargi takiej, w skutek której śmierć nastąpić by mogła, dosyć gdyby pociągała karę hańbiącą. — Wyraz Capital pochodzi z dawnych wyrazów prawa Rzymskiego, à Capitis diminutione maxima et media” co pociągało lub śmierć, lub służebność, lub wygnanie z kraju.

Potrzenie. Artykuł 727 Kod. Cyw. wyłącza także w odstępie trzecim, dziedzica pełnoletniego który uwiadomiony o zabójstwie nieboszczyka, nie zaniósłby o to skargi do sądu; — lecz w jakim czasie skarga takowa zanesioną być winna? Prawo przemilcza, rozumie się że natychmiast — ale quid juris? gdyby urząd publiczny uprzedził skargę dziedzica, w takim przy-

padku zdaie się, iż sądowi iest zostawiono roztrząsać, i zważać, czyli i iak daleko tenże dziedzic podlega winie z opieszałości, iednak dopóki wyłączenie od spadku z którychkolwiek przyczyn niedogodności, udowodnione nie będzie, nie może prosty zarzut bydź przeszkodą w objęciu spadku, ale po udowodnieniu dziedzic taki, stósownie do art. 729. kod cyw. obowiązany iest oddadź pożytki i przychody których używał od otwarcia spadku. Co więcéy w tym przypadku dziedzic takowy uważany bydź się zdaie, iako possessor malae fidei. Poczynione iednak w przeciągu tego czasu umowy, skoro zrządzone były bez zamiaru oszustwa, względem trzecich osób za ważne poczytane bydź winny, a to iak się daie wnosić z

artykułu 790, 958. 1240. kodexu cywilnego.

Nakoniec quid juris? ieśliby niegodny chciał dowodzić, iż z nieboszczykiem pogodził się? i to by udowodnionem było? różne w téj mierze są zdania, wyraźnego artykułu prawa na to nie ma, ex analogia art. 957. kod. cyw. wnosić daie się, iż w skutek pogodzenia się z nieboszczykiem, taki do spadku przypuszczonym być może.

Na tém się kończy pisanie dziełka tego, które służyć ma, tak dla publiczności, iakoteż, ieśli pokupniém będzie, posłuży na przychód dla Instytutu ubogich.
